

Journal of Analytic Divinity
International Refereed Journal
Cilt/Vol: 3, Sayı/Issue: 2, 2019, ss/pp.67-100.
Geliş tarihi: Ekim 2019
Kabul tarihi: Kasım 2019

ISSN:2602-3792

ANKARA-TURKEY.
This article was checked by iThenticate.

Analytic Divinity Center
www.andcenter.org

GAZİLER VE YAKINLARININ MANEVİ BAKIM İHTİYAÇLARININ BELİRLENMESİNE YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Nurdan YAĞLI* & Öznur ÖZDOĞAN*

ÖZET

Maneviyat, her bireyin özünde var olan, ona güç veren, yaşam olaylarıyla baş edebilme ve anlamlandırma sürecinde en büyük desteği olan ilahi özdür. İnsanlar hayatlarında derin izler bırakan deneyimler yaşayabilir ve bu deneyimleri anlamlandırma ve baş edebilmede maneviyattan güç alabilirler. Bu çalışmanın amacı; gaziler ve yakınlarının, gazi olma ve bundan sonraki hayatlarına devam etme noktasında ne tür manevi bakım ihtiyaçlarının olduğunu tespit edilmesidir. Nitel bir doğaya sahip olan araştırmada fenomenolojik desen kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara'da bulunan Gaziler Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon merkezinde ayakta veya yatarak tedavi gören ve tedavi süreci tamamlanmış 19 gazi ve 12 gazi yakını oluşturmaktadır. Veriler betimsel analiz kapsamında içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; gazilerin manevi bakım ihtiyaçlarına yönelik olarak 8, gazi eşlerinin manevi bakım ihtiyaçlarına dair ise 5 tema ortaya çıkmıştır. "Beden algısı ve engellilik, gazi olurken acı hissetmeme ve bunu anlamlandırma, ârafta kalmışlık duygusu, ailevi sorunlar, alkol ve sigara bağımlılığı, Yaradan algısı ve maneviyat, baş etmede yardımcı faktörler, beklentiler ve mesajlar" gazilerle ilgili ortaya çıkan temalardır. Gazi eşlerinde ise; "hayat arkadaşlığının getirdiği sorumluluk, eşlerinin ârafta kalmışlık duyguları ve hayata uyum becerileri, eşlerinin özgüven eksikliğinden kaynaklanan sorunlar, baskıcı tutum ve içinde biriktirme, toplumsal baskı" temalarına ulaşılmıştır.

* Arş. Gör. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, e-posta: snyagli@ankara.edu.tr
orcid: 0000-0002-1482-8250

* Prof. Dr. Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, e-posta: ozdogan@divinity.ankara.edu.tr
orcid: 0000-0001-7115-5913

Araştırma sonucunda, gazilerin ve eşlerinin manevi bakım ihtiyaçlarının giderilmesi, devletten ve toplumdan beklentileri içerikli bazı önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gazi, Manevi Bakım, Manevi İhtiyaçlar, Baş Etme

A QUALITATIVE RESEARCH ON GAZIANS AND THEIR RELATIONS FOR THE DETERMINATION OF SPIRITUAL CARE NEEDS

ABSTRACT

Spirituality is the divine essence that exists in the essence of each individual, gives him strength and is the greatest support in the process of understanding and coping with life events. People can have experiences that leave deep traces in their lives, and they can take power from spirituality to make sense and deal with them. The aim of this study; to determine what kind of spiritual care needs of veterans and their relatives to become veterans and to continue their lives. Phenomenological design was used in the study which has a qualitative nature. The study group consists of 19 veterans and 12 veterans who have received outpatient or inpatient treatment at the Veterans Physical Therapy and Rehabilitation Center in Ankara. The data were analyzed with descriptive content analysis technique. According to the findings; There are 8 themes for the spiritual care needs of veterans and 5 themes for the spiritual care needs of veterans wives. Body perception and disability, not feeling pain and making sense of being a veteran, a sense of purgatory, family problems, alcohol and cigarette addiction, god perception and spirituality, help factors in coping, expectations and messages are the themes that emerged about veterans. The themes reached in the wives of veterans are as follows: Responsibility arising from friendship, the feelings of their husbands in the purgatory, adaptation skills to life their husbands, problems caused by lack of self-confidence of their husbands, repressive attitude from husbands and social pressure. As a result of this research, some suggestions are given that the spiritual care needs of veterans and their wives and their expectations from the state, society and other veterans.

Key Words: Veteran, Spiritual Care, Spiritual Needs, Coping

GİRİŞ

Vatanımız; doğduğumuz, büyüdüğümüz, eğitim gördüğümüz, değerlerimizi, kültürümüzü, hatıralarımızı içinde yaşattığımız, çalışıp daha da yükseklere çıkması için ürettiğimiz, acısı acımız, neşesi neşemiz, bolluğu ve bereketi gururumuz, bayrağı ve ezanı özgürlüğümüzün sembolü, canımız ve her şeyimizdir. Bütün milletler şüphesiz vatanını sever fakat bizdeki vatan sevgisi bir başkadır. Bizler vatanımızı bu uğurda can verebilecek kadar çok severiz. Kültürümüzdeki vatan sevgisini perçinleyen en önemli husus ise imanımız ve Peygamber sevgimizdir. Bizler “Vatan sevgisi imandandır” buyuran güzel peygamberimizin ümmeti olarak vatanımızı o kadar çok severiz ki, “Vatan Sana Canım Fedai!” diyerek talim yapar Mehmetçimiz. Bizler vatanımızı “ölürsem şehit, kalırsam gazi” diyerek savunuruz ve bu aşkla çıkarız yola.

Şehitlik ve gazilik, canlarından çok sevdiklerini vatanlarını korumak için bedel ödeyen Müslümanlara verilen bir unvandır. Allah'ın güzel isimlerinden birisi de olan şehit, Rabbimiz tarafından ihsan edilen en yüksek manevi rütbelerden biridir. Gazilik ise; yüreğindeki vatan sevgisi nedeniyle şehit olmayı arzulayan fakat yaralanıp sağ kalan kişilere özgü bir makamdır.

Şehitlik ve gazilik, dini literatürde net bir şekilde tanımlanmış bir statü içermekte, toplum ve devlet tarafından da manevi olarak anlamlı ve önemli görülmektedir. Ayrıca Gazilik, çoğu kez aynı birimde görev yaptığı arkadaşlarını şehadete uğurlayarak geride kalmışlığın acısını içinde barındırabilen, bedensel yönden engelli kalma durumunu beraberinde getirebilen ve bu engellilikten kaynaklanan manevi-psiko-sosyal sorunları yaşayanlara verilen bir unvandır.

Devletimiz tarafından gazilerimize yönelik rehabilitasyon hizmetleri verilmekte, gazilerimizin fiziksel anlamda güçlenmeleri ve yaşam kalitelerinin artması için destek sunulmaktadır. Fakat insan; sadece biyolojik, psikolojik ve sosyal gereksinimleri olan bir varlık değildir. Tüm bu ihtiyaçların yanı sıra insanın manevi ihtiyaçları da vardır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yapılan sağlık tanımında; insanın bedensel, zihinsel ve ruhsal ihtiyaçları olduğu açıklanarak bütüncül bir sağlık vurgusu yapılmıştır (19.11.2019 tarihinde <https://www.who.int/about/who-we-are/constitution> web sitesinden erişildi).

Bütüncül yaklaşıma göre birey; bedensel, zihinsel, duygusal, sosyokültürel ve manevi boyutları olan bir bütündür ve bu boyutların her biri diğeri ile karşılıklı olarak ilişkili ve birbirine bağımlıdır (Baldacchino 2006; Daştan ve Buzlu 2010).

Bu yaklaşımın, Maslow tarafından öne sürülen ihtiyaçlar hiyerarşisi ile de uyumlu olduğu görülmektedir. Çünkü Maslow da; aşkın yanımızın yani maneviyatın sağlık ve afiyetimizin devamı için çok temel bir unsur olduğunu söylemektedir (Frager, 2009).

Sağlık bakımının bireylere bütüncül yaklaşımla verilmeye başlanmasıyla birlikte, bireyin manevi boyutu da diğer boyutlar kadar önem kazanmıştır (Ergül ve Bayık, 2004; Öz 2004). Yapılan pek çok çalışmada manevi boyutun; sağlık, iyilik, yaşam kalitesi ve başa çıkma süreçleri ile ilişkisi olduğuna dair sonuçlar ortaya konulmuştur (Coyle 2002; Hall 2006; Wong ve Lee 2008).

Sonuç olarak; gazilerimizin fiziksel ihtiyaçlarının giderilmesi kadar, yaşadıkları deneyimi anlamlandırma, bu deneyimle baş edebilme, bu anlamlandırma ve baş edebilme sürecinde maneviyattan güç alma, Yaradan'a sonsuz güvenme, suçluluk duygusundan ve keşkelerden arınma, değerleri doğru şekilde yaşama gibi manevi bakım ihtiyaçlarının da giderilmesi gerekmektedir. Gazilerimizin yanı sıra yakınları da; özellikle eşleri ve çocukları bu süreçle baş edebilmede zorlanabilmekte, manevi ve psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyabilmektedir.

Bu çalışma Gazilerimizin ve yakınlarının, gazi olma ve bundan sonraki hayatlarına devam etme noktasında ne tür manevi bakım ihtiyaçlarının olduğunun tespit edilmesine yönelik nitel bir araştırmadır. Çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında, alan araştırmasında elde edilen bulgular neticesinde gazilerin ve yakınlarının manevi bakım ihtiyaçlarının tespiti ve bu ihtiyaçların giderilmesine yönelik teklif ve önerilere yer verilecektir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. Gazilik

Gazi kelimesi Arapça kökenli olup; savaşan, gaza eden, düşmanla yapılan savaşa katılıp ölmeden yurduna sağ dönen, cihada veya savaşa katılarak kahramanlıklar gösteren askerlere verilen bir şeref unvanıdır (İslam Ansiklopedisi, 1996).

Ülkemizde gazilik, temel olarak Muharip Gazi ve Malul Gazi olmak üzere iki kavram altında toplanmıştır.

Milli mücadeleye katılması sebebiyle İstiklal Madalyası verilmiş bulunan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Kore'de ve Kıbrıs Barış Harekâtında savaşa katılan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına Muharip Gazi unvanı verilmiştir. Emniyet mensupları ve kamu görevlileri arasında muharip gazi bulunmamaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetleri üyelerinden; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hudutlarını korumak ve güvenliğini sağlamak görevi ile savaşta veya Devletin varlığını ve birliğini yıkmayı amaçlayan her türlü terör örgütüne yönelik yurtiçi ve yurt dışında sürdürülen mücadelenin hazırlık ve icrası esnasında düşman ya da terörist silahlarının etkisiyle veya operasyon bölgesindeki harekât ve hizmetlerin sebep ve tesiriyle yaralananlardan maluliyeti sağlık raporu ile kesinleşen kişiler malul gazi olarak kabul edilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2709 Stat. 1982; Köleoğlu, Karataşoğlu ve Namal, 2013).

2. Maneviyat ve Manevi Bakım

Maneviyat; yaşama sevincimizin kaynağı, kendimizi tanımamızı sağlayan ışık, özgürlüğümüzün gıdası ve her bireyin içinde var olan cevherdir. Maneviyat insanın var edenle bağıdır ve dolayısıyla ilahi kaynaklıdır. Çünkü bireyin özü, ilahi olanın niteliklerini taşımakta ve insan kendisiyle yani özüyle iletişime geçtiğinde ilahi olanla iletişime geçmiş olmaktadır. İnsanın böyle yaşaması ise onun içsel olarak güçlenmesine ve bu güçle yaşadığı bütün deneyimleri anlamlandırarak baş edebilmesine katkı sağlamaktadır (Özdoğan, 2010).

Maneviyat yaşamsal ve cesaret veren bir enerjidir. Bütün insanların içsel ve özgün olarak ortaya koyduğu kapasite ve yönelimdir. Maneviyat, insan ruhunun, kendine ve başkalarına mutluluk veren sevgi, şefkat, sabır, hoşgörü, affetme, uyum duygusu ve sorumluluk nitelikleriyle iletişim kurmasıdır. Maneviyat doğuştan bir insan yeteneğidir. Sadece yaşamsal gücümüz değil, bu yaşamsal gücü deneyimlememizdir. Her ne kadar bu gücü yaşamak, deneyimlemek bizim bir parçamız olsa da, aynı zamanda bizi aşmaktadır. O bizi doğaya ve hayatın kaynağına bağlar. Maneviyatı yaşamak çeşitli hayat deneyimleriyle baş etmemize yardımcı olur (Özdoğan, 2006).

Maneviyat, her bireyin içerisinde hissettiği ruh, insanın yaşamına anlam kazandıran ve yaşamını etkileyen inanç ve değerler düzenini yaratmasında bireye yardım eden itici bir güçtür. (Oldnall, 1996).

Maneviyat, Ross tarafından başlıca 3 boyutta tanımlanmıştır: Var oluştaki anlam ve amaç için çalışma, buradan daha öte/aşkın yüce bir güç veya Tanrı arayışı için gayret gösterme, bireyi sevgi, doğruluk, güzellik, güven ve yaratıcılık gibi değerlere yönlendirip, ilham ve umut vererek motive etme (Ross, 1995).

Worthington ve Aten (2009) ise maneviyatı dörde ayırmışlardır: Bunlardan ilki kutsallık duygusudur ki bu, belirli bir dinin tanımladığı yakınlık olarak bilinen dinsel maneviyattır. İkincisi, insanlığa sadakat duygusu ve yakınlık ile karakterize edilen hümanist bir maneviyattır. Üçüncüsü doğal maneviyattır. Bu maneviyat, insanın güzel bir doğa manzarası karşısında duyduğu hayranlık ve doğaya bağlanma duygusu olarak tanımlanmaktadır. Dördüncüsü, insanın evrenin sınırları

hakkında düşündüğü an yaratılışla ilgili bir hissi olarak tezahür eden kozmoz/evren maneviyatıdır.

Manevi Bakım, bireyin varlığının tüm boyutlarını esas alan, fiziksel ve psikososyal boyutlarının ötesinde aşkın bir yanı olduğu gerçeğini de dile getiren bütüncül yaklaşımın bir sonucudur. Bir insanın hayatının dönüm noktalarında varoluşsal sorunlar ortaya çıkabilir ve bu sorunlar bazen fiziksel rahatsızlıklar şeklinde kendini gösterebilir. Bu varoluşsal sorunların çözümünde ise anlamlandırma süreci oldukça önemlidir.

Evlilik, boşanma, hastalık, yaşlılık, yas süreci, ölümle yüzleşme/ölüm eşiğinden dönme, doğal afetler gibi önemli olaylar bireyi hayatla yeniden hesaplaşmaya ve “uyanma deneyimi” de davet eder (Yalom, 2008).

Manevi bakımın özü; bireyin hayatının bu dönüm noktalarında aşkın yanıyla bağ kurması, yaşadığı deneyimi anlamlandırması ve olumlu bir baş etme süreciyle hayatına devam edebilmesidir. Manevi bakım; acının anlamlandırıldığı an acı olmaktan çıkıp bir deneyim haline geldiği, kaldıramayacağımız yükün yüklenmeyeceği, her olayda kişisel anlamlandırmaya uygun fırsatların bulunabileceği gibi temel ilkelerden hareket eder (Özdoğan, 2012).

Bütüncül yaklaşımdan yola çıkılarak, geniş bir bakış açısıyla insanın manevi ihtiyaçlarının şunlar olduğu söylenebilir:

- ✓ Var olmak (değerler, sevmek, affetmek, uzlaşma, doğruluk, özgüven, üretkenlik, mutluluk, sabır)
- ✓ Ait olmak (bağlılık, ilişkiler, toplum ve kültür)
- ✓ Anlam bulmak (yolculuk, ölüm, acı çekme ve ümit)
- ✓ Kendini aşmak (Yaradan, ölüm sonrası yaşam)

Sonuç olarak manevi bakım; bireyin anlam bulma, amaç edinme, sabır, özveri, şükür, olumlu düşünme, affetme, kendini aşma, umut gibi değerleri doğru bir şekilde anlaması ve yaşamasına katkı sunarak manevi ihtiyaçlarının giderilmesini, bütüncül bir iyileşmeyi ve şifayı esas alır. Karşılanmamış manevi ihtiyaçların klinik belirtileri ise şunlardır:

Kontrol edilemez ağrı ya da başka fiziksel belirtiler

Anksiyete, üzüntü ve depresyon

Ümitsizlik, intihar fikri ve ötenazi isteği

Manipülatif davranış, tedirginlik, öfke ve saldırganlık (Kömürcü, 2009).

3. Travma Psikolojisi

Travma, gerçek bir ölüm veya ölüm tehdidinin bulunduğu, ağır yaralanmanın, fiziksel veya yaşamsal bütünlüğe yönelik bir tehdidin ortaya çıktığı ve kişinin kendisinin yaşadığı, şahit olduğu veya sevdiği bir kişinin başına geldiğini öğrendiği olağandışı olaylar olarak tanımlanmaktadır. Kişiler bu tür olayları üç şekilde yaşayabilirler;

- a. Olay doğrudan kişinin başına gelir.
- b. Kişi, bu tür olaylara tanık olur, olayı yaşayan insanlara yardım eder.
- c. Bu tür bir travmatik olayın sevdiği bir kişinin başına geldiğini öğrenir (Eker, 2012).

Travmatik olaylar karşısında bireysel tepkiler de büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Bazıları için, travmaya tepki göstermek ve uyum sağlamak, depresyon, anksiyete veya travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik işleyişin kalıcı olarak bozulmasına neden olabilmektedir. Ancak bu travma sonrası olumsuz sonuçlar yalnızca bir dizi olasılığı temsil etmektedir. Çünkü travma sonrası kalıcı bozulma düzeyinin, travmatik olaylara dayanıklılıktan daha az olduğu görülmektedir. Diğer taraftan travma deneyimi; öncelikler, yaşamın anlamı, ilişkilerin iyileştirilmesi, bireysel güçlü yönlerini algılama gibi önemli olumlu değişikliklere yol açabilmektedir (Shakespeare ve ark., 2009:58-71).

Travmanın ardından bireyde oluşan bu tarz olumlu değişiklikler ise travma sonrası büyüme olarak adlandırılmaktadır. Travma sonrası büyüme kavramıyla travmaya ya da ağır bir hayat krizine bağlı, bireyin kendini değerlendirmesinde, kişilerarası ilişkilerinde, hayata bakışında olumlu yönde değişiklikler anlatılmaktadır (Calhoun ve Tedeschi, 1998)

Travma sonrası gelişimi destekleyen faktörler ise; sosyal destek, maneviyat, kabullenmek, olumlu düşünme, umut, cinsiyet, kişilik, kendine güven ve zaman olarak belirtilmektedir (Linley ve Joseph, 2004).

Travma sonrası büyüme literatürde çok yeni bir kavram olarak görülsede, kötü deneyimlerin insanı daha güçlü ve talihsizliklere karşı daha dayanıklı hale getirdiği düşüncesi birçok düşünür tarafından dile getirilmiştir. Hemingway; “kırık yerlerimizden güçleniriz” sözleriyle olumsuz gibi görünen deneyimlerin bireye sunduğu katkıyı ifade ederken, Nietzsche; “beni öldürmeyen şey güçlü kılar” diyerek genel terapi diline girmiş bir baş etme stratejisi ortaya koymuştur. “Bir ağaç fırtınalara dayanarak ve köklerini daha derinlere gömerek daha da güçlenir ve uzar” sözü yine Nietzsche’nin zamanın aşındırmasına dayanacak kadar sağlam gördüğü ve travma sonrası büyüme kavramını destekleyen önemli argümanlarından biridir (Yalom, 2008).

4. Beden İmajı /Beden Algısı

Literatüre bakıldığında ilk kez Paul Schilder 1935 yılında beden imajını “Beden imgesi, bedenimizin zihnimizdeki resmi, yani bedenimizin bize görüldüğü biçimidir” şeklinde tanımlamış ve beden imajının psikolojik, nörolojik ve sosyo-kültürel alanlarından bahsetmiştir (Cash, 2004). Gardner (1996) da beden imajının, kişinin bedeninin görünümüyle ilgili zihninde çizdiği resim olarak tanımlanacağını ifade etmiştir.

Beden imajı çok boyutlu ve öznel bir yapıya sahip olmasının yanında bireyin kendi bedenine dair duyguları, düşünceleri ve algılarını içeren bir kavramdır. Beden imajının, kişinin yaşına, cinsiyetine, vücut ağırlığına, sağlığına, zamana ya da içinde yaşadığı topluma göre değişiklik gösterebileceği gerçeği dikkate alınarak kişinin sadece estetik özellikleriyle sınırlı tutulmamalıdır (Neagu, 2015).

YÖNTEM**1. Desen**

Araştırma nitel veri analiz yöntemi ile fenomenoloji deseninde çalışılmıştır. Fenomenoloji bir kaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşamış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar ve bir fenomenle ilgili bireysel deneyimleri evrensel nitelikteki bir açıklamaya indirgemeyi amaçlar (Creswell, 2016). Yine fenomenoloji, yaşamış deneyimleri nasıl anlayabileceğimiz ve inceleyebileceğimiz konusunda zengin bir fikir kaynağı sunar (Smith Ve ark., 2009).

Bu çalışmada gaziler ve yakınlarının farklı deneyimlerinin ortak noktalarından yola çıkılarak manevi bakım ihtiyaçlarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Gazilerin ve yakınlarının, gazi olduktan sonraki süreçte yaşadıkları deneyimler ve maneviyatın bu sürece olan katkısı bu çalışmaya yön vermektedir.

2. Katılımcılar

Araştırma, hastanede yatarak tedavi gören, ayakta tedavi gören ve tedavi süreci bitmiş hayatına devam eden gaziler ve yakınlarıyla yürütülmüştür. Araştırmada amaçlı örneklem yaklaşımlarından kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu, gaziler fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezinde tedavi görmekte olup Ankara’da yaşayan ve Ankara’ya şehir dışından gelen gaziler ile aktif tedavi süreçleri bitmiş hayatlarına devam eden gaziler ve yakınları oluşturmaktadır. Hem gazilerden hem de gazi yakınlarından değişik sosyo-demografik özellikler

gösteren katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda 19 gazi ve 11 gazi yakını ile ikili görüşmeler ve ihtiyaç belirleme odaklı grup toplantıları aracılığıyla bir araya gelinmiştir. Böylece gaziler ve yakınlarının manevi ihtiyaçları geniş bir bakış açısı ile tespit edilebilmiştir.

Katılımcılara grup toplantısında araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında detaylı bilgi verilmiş ve çalışmaya katılmayı kabul edenler ile karşılıklı olarak gönüllülük beyan formu doldurulmuştur. Bu araştırma kapsamında hiçbir katılımcının kişisel bilgilerinin kullanılmamasına özen gösterilmiş ve katılımcıların isimleri yerine harfle kodlama yöntemi kullanılmıştır.

3. Araştırma Süreci

Manevi bakım; uygulamalı alan çalışması gerektiren ve bu uygulamaların da bir takım ilkelere dayandığı uzun soluklu bir süreçtir. Bu sürecin ilk ve en önemli aşaması ise güven inşasıdır. İhtiyaç belirme odaklı yürütülen bu çalışmada; sadece manevi bakım uygulama sürecinin değil, henüz yolun başlangıç noktası olarak nitelendirilebilecek, “ihtiyaç belirlemeye yönelik görüşmeler” aşamasında da güven inşasının gerektiği görülmüştür. Çünkü “Gaziler” gibi maddi ve manevi olarak çıkar sağlamaya ve istismara oldukça müsait çalışma gruplarında “güven inşası” olmaksızın katılımcılarla derin görüşmelerin yapılması zor olabilmekte ve görüşmelerden elde edilen veriler durumu tam olarak yansıtamayabilmektedir. Herman da; Travma ve İyileşme adlı eserinde, iyileşmenin temel aşamalarını sayarken “güvenin tesis edilmesi” ilkesini en başa koymakta ve travmatize insanların güven kapasitesinin travmatik deneyim tarafından hasara uğratıldığını ifade etmektedir (Herman, 2017).

Aynı şekilde manevi rehberlik ve transpersonel psikolojinin öncü isimlerinden Frager manevi rehberlikte dört unsur olduğundan bahisle bunların; dikkatlilik, basiret, merhamet ve farklılıkları hoş görme olduğunu belirtmektedir (Frager, 2009).

Güven inşası, sadece manevi bakım sürecinin değil; aynı zamanda insani ilişkilerin söz konusu olduğu, iletişim, pazarlama yönetimi, bankacılık ve finans, sosyal hizmetler, toplumsal cinsiyet çalışmaları gibi alanların da temel basamağıdır (Baranyai, Naar, Farkas, 2011; Chang, Yu, Chen, 2018; Özsağır, 2007).

Uygulamalı olarak yürütülen manevi bakım alan çalışmaları neticesinde güven inşasını sağlayabilmek için dört temel ilke olduğu görülmüştür. Bunlar şu şekildedir:

- a) Gönüllülük
- b) Gizlilik / Özel hayata saygı (Sosyal medyada paylaşmama vs.)
- c) Liyakat/Yetkinlik

d) Etkinlikler (yemek, gezi, manevi mekânların ziyaret edilmesi vs.)

Araştırma sürecinde güven inşasına yönelik olarak gaziler ve yakınlarıyla bir akşam yemeğinde bir araya gelinmiştir. Ardından 19 Eylül Gaziler Günü münasebetiyle düzenlenen etkinliklere gazilerimizin daveti üzerine iki kez katılım sağlanmıştır. (2018 ve 2019 yılı Gaziler Günü Kutlamaları.)

Gaziler Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezinde ikili görüşmeler ve ihtiyaç belirleme odaklı grup toplantıları devam ederken, Ankara dışından gelen ve rehabilitasyon merkezinde günlerce tedavi için bekleyen gaziler olduğu fark edilmiştir. Ankara’da yaşayan gazilerin şehir dışından gelen arkadaşlarını ve ailelerini sahiplendikleri, ulaşım, barınma gibi sorunlarıyla ilgilendikleri gözlemlenmiştir. Aynı düşüncelerden hareketle, gaziler ve yakınları, onları tedavi eden en sevdikleri doktorlarının da katılımıyla bir akşam yemeğinde misafir edilmiştir. Yedi gazi, dört gazi eşi, dört gazi çocuğunun bulunduğu manevi bakım uygulamasında güven inşasına yönelik etkinlikte ulaşılan bilgilere bu araştırmanın sonuç bölümünde ayrıca yer verilecektir.

4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Katılımcı görüşlerini belirlemek üzere yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Yaklaşık bir süren görüşmelerde katılımcılardan aşağıdaki soruları cevaplandırmaları istenmiştir.

1. Gazi olduğunuz zaman öncelikli olarak neler hissettiniz ya da gaziliği nasıl deneyimlediniz?
2. Gazi olmanızın ardından hayatınızın aile-iş-sosyal-akademik alanlarında nasıl bir değişim oldu?
3. Gazi olduktan sonraki süreçte maneviyatın hayatınızdaki yeri nasıldı?
4. Söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Gazi yakınlarına ise aynı soruların kendilerine hitap eden formunda sorular yöneltilmiştir.

1. Yakınınızın gazi olduğunu öğrenince öncelikli olarak neler hissettiniz?
2. Yakınınızın gazi olmasının ardından hayatınızın aile-iş-sosyal-akademik alanlarında nasıl bir değişim oldu?
3. Bu süreçte maneviyatın hayatınızdaki yeri nasıldı?
4. Söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Görüşmeler 1 ay boyunca hafta içi her gün, gaziler fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında

güven inşasını sağlamak, gaziler ve yakınlarının kendilerini rahat ifade edebilmelerine destek olmak adına ses kaydı alınmamıştır. Bu yöntemin güven inşasında belirtilen gizlilik ilkesiyle de örtüştüğü görülmektedir. Bunun yerine küçük notlar tutularak, aynı gün görüşmeler elle yazıya geçirilmiştir. Nitel veriler toplanırken araştırmacı etkisini en aza indirmek için katılımcıları herhangi bir şekilde olumsuz etkileyebilecek veya yönlendirecek tutum ve davranışlar izlenmemiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler elle yazıya dökülmüş ayrıca el ile gerekli düzeltmeler yapılmış ve veri kaybı olmamasına özen gösterilmiştir.

Görüşme formunda bulunan sorulara verilen cevaplar yorumlayıcı fenomenolojik analizle değerlendirilmiştir. Esneklik gerektiren bir yöntem olan yorumlayıcı fenomenolojik analiz için en uygun veri toplama aracı yarı-yapılandırılmış görüşmelerdir (Smith ve Osborn, 2003).

YFA'nın üç temel özelliği vardır. Bunların birincisi görüşmelerin detaylı bir şekilde analiz edilmesidir. Bir diğeri tümevarımsal, esnek ve kolaylaştırıcı olmasıdır. Son özellik ise sonuçların literatür ışığında değerlendirilmesidir (Mayers, Leavey, Vallianatou ve Barker 2007; Pringle, Drummond, McLafferty ve Hendry, 2011; Smith, 2004).

YFA temelde sağlık psikolojisi çalışmalarında kullanılmak üzere geliştirilmiştir ve en çok kullanıldığı alan hastalık deneyimleridir (Smith, 2011).

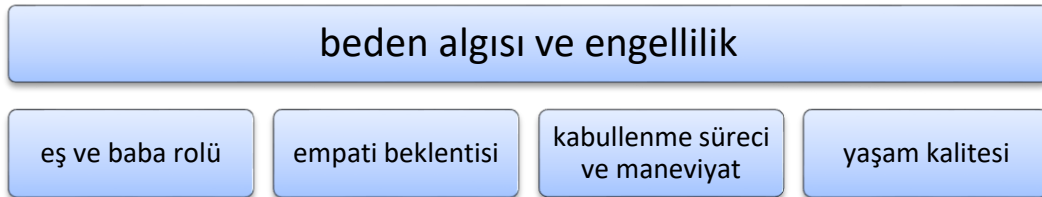
BULGULAR

Bu bölümde katılımcılarla yapılan ikili görüşmelerden elde edilen bilgilerin içerik analizi sonucunda ulaşılan bulgularına yer verilmiştir.

A. Gazilerin Manevi Bakım İhtiyaçlarına Yönelik Tematik Çıkarımlar

1. Beden Algısı ve Engellilik:

Gazilerle yapılan ikili görüşmelerde erkeklerde beden algısının oldukça önemli olduğu, özellikle baba ve eş rolünü üstlendiklerinde, toplum tarafından anlaşılmadıklarında bu algının onları derinden etkilediği görülmüştür. Gazilerin manevi ve psiko-sosyal bir destek olmaksızın bedensel yönden kendilerini kabullenme süreleri ise üç yılı bulabilmektedir. Bu süreçte, özellikle ilk gazi olduktan sonraki zaman diliminde; manevi yönden güçlenmelerinin gerektiği bizzat gaziler tarafından görüşmeler sırasında dile getirilmiştir. Diğer taraftan engelli olmaktan kaynaklanan ağrıların da yaşam kalitesini ciddi manada etkilediği hem gözlemler hem de ikili görüşmeler aracılığıyla ortaya çıkmıştır. Gazilerden bazılarının beden algısına ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

«Küçük bebeğimiz oldu, 6 aylık, kucağıma alamıyorum. Onu tutacak kollarım yok. Oğlumun adı Hamza. Umreden gelince bir oğlum oldu. Hz.Hamza'nın hikayesinden çok etkilendim kutsal topraklarda. Babamın adını koyacaktım aslında, babam hakka göçtü. Hamza koydum ismini...» (Gazi Y, 38)

«Hastanede gözlerimi ilk açtığımda bir buçuk yaşındaki oğlumla hiç futbol Oynayamayacağım diye düşündüm, ağlamaya başladım.» (Gazi C, 40)

«Para yetmiyor ki... Ben çocuğumu kucağıma alıp okşayamıyorum. Bunu Hangi parayla satın alacaksın?» (Gazi A, 42)

"Ben de gözlerimden yaralanmıştım, patlayıcı sonrası gözlerim tamamen kaymıştı. Bir gözüm bir tarafa diğeri başka tarafa bakıyordu. Görsellik insanlar için çok önemli. Yetişkinler de görmeyen göz dışarıya doğru kayarmış benim gözüm de öyleydi. Bir gün bakkala gittim kadına parayı uzattım, niye bu tarafa bakmıyorsun dedi, toplumun bunu kabullenmesi de çok zor." (Gazi M, 45)

"Gözlerim ve kulaklarım o patlamada gitti. İki sene ne gördüm ne duyabildim. Tedavi olmak için buralara gelmem gerekiyordu, çocuğum küçüktü, eşim gelemezdi. Yanımda mutlaka refakatçi olması gerekiyordu, parayla adam tuttum. O zamanlar çok zordu. Karanlık ve sessizlik vardı sadece... Şimdi sadece sol kulağım işitme cihazıyla duyuyor, sesler mikrofon sesi gibi geliyor, buna da şükürler olsun."(Gazi F, 47)

"Gazi oldum, tedavim bitti eve geldim. Yürüyemiyorum, belden aşağısı tutmuyor. Evde ikiz bebek, sürekli ağlıyorlar. Benim zaten psikolojim iyi değil. İnanın kendimi toparlamam, durumu kabullenmem 3 seneyi buldu. Bir gün hanıma dedim ki sen git

rahatça yemeğini ye, ben bakarım ikizlere. Hanım da bana güvendi gitti. Bebek ağlamaya başladı, o an susmayınca kendimi kaybetmişim bebeği fırlatmışım.” (Gazi E, 45)

“Bizler bir kez bile çocuğunun elinden tutup parka götüremeyen insanlarız. Bunun bir bedeli olabilir mi? Hangi ücret, hangi para bunun acısını azaltabilir? Ben vatanım için bedelini ödemişim.”(Gazi E, 45)

“-Dünya hayatı sadece bir oyun ve eğlenceden ibarettir-anlayışını gazilerimize kazandırırız, bedenlerine de o kadar anlam yüklemeyiz.” (Gazi İ, 41)

“Gazilerin sinir uçları yıprandığı için uykuya tam dalamıyorlar. Sadece beyinleri yorulunca uykuya geçebiliyorlar. Bu durum gaziliği normal engellilikten ayırıcı bir özellik. Ömür boyu ağrılı bir yaşam sürüyoruz.” (Gazi H, 38)

“Gazilerde kas sistemi üç boyutlu çalışıyor; his, hareket ve duyu. Hareket yok bizde, duyu da yok fakat his var işte. Ağrı hissi var. Ve ağrı hissi hayat kalitesini düşürüyor.” (Gazi İ, 41)

2. Gazi Olurken Acı Hissetmeme ve Bunu Anlamlandırma:

Gazi Olurken Acı Hissetmeme ve Bunu Anlamlandırma:

Aşkın bir güç tarafından korunma

görünen sebeplere(Silah, mayın vs.) yüklemeye yapma

Gazilerle yapılan görüşmelerde hemen hepsinin gazi olma anında acı hissetmediği görülmüştür. Gazilerden bazıları bunu anlamlandıramazken bazılarının da farklı yüklemelerle durumu açıkladıkları ortaya çıkmıştır. Gazilerin acı hissetmeme ve anlamlandırmaya ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

«Yaklaşık on adım attım, gönlüme bir hafiflik, inşirah geldi. Kalbim açıldı. Sanki birisi kalbimin üzerine şırıngayla bir şey zerk etti. Sol ayağımın havada sallandığını gördüm, mayına basmışım, ayağım kopmuş, farkında değilim. Bir ses geldi ama başka arkadaşlarıma bir şey oldu sandım. Arkadaşlarımı aradım ben mayına bastım dedim. Geldiler, bir de onları teselli ettim, ağlayanları susturdum, gidin hedef olacağız dedim. Doktor geldi, damar yolumu bir türlü bulamadılar, beni 20dk kucağında taşıdı arkadaşlarım. Patika yoldan yürüdük, beni taşıdıkları yol mayın döşeliymiş ama arkadaşlarıma bir şey olmadı, Allah korudu.» (Gazi M, 40)

"Yanımda şehit olan yoktu çok şükür, o an hiç acı hissetmedim, kan bile yoktu, komutanım böyle bir şey olamaz diyerek hayret etmişti." (Gazi H, 35)

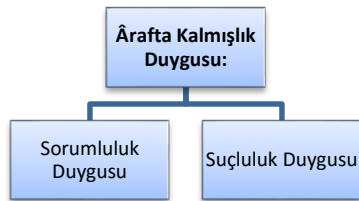
"O anı yaşadığım travmanın etkisiyle hatırlıyorum. Fakat hissettiğim acıyı hatırlamıyorum. Öldürmeyen Allah öldürmüyor, acı da vermiyor demek ki. Mustafa Kemal'in Çanakkale'de emri var, askerler iki dakika sonra öleceklerini biliyorlar ama yine de gözlerini kırpmadan şehadete yürüyorlar. Bizim arkadaşlarımızdan da yanlarına top mermisi isteyip, teröristler ölsün diye kendini feda edenler var. Asker pimi çekiyor, bombayı eline alıyor, yine de teslim olmuyor. Biz bu duyguyla dağlarda gezdik." (Gazi H, 38)

"İnanın o kadar çok yaram vardı ki, her yerim yara doluydu, iki ay komada yattım, kendime gelemedim, kulaklarımdan 7 kez ameliyat oldum. O an Rabbim kolaylaştırdı, acı çekti, tedavimize devam ettik. Yine de o halde halime hiç ağlamadım biliyor musunuz?" (Gazi F,47)

"Vurulduğum an vücudumdan hiç kan akmadı, kurşun omuz bölgesinden girmiş ama geri çıkmamış. 'Ben iyi değilim komutanım, bana bir şey oldu' dediğimde komutanım; 'senin bir şeyin yok, neden kötü oldun' diyerek bana sitem etti. Fakat çok geçmeden bacaklarımı hissetmemeye başladım. Beni sedyeye taşıırken, ambulansa bindirirken bile kimse vurulduğumu fark etmemiş, ben de fark etmedim zaten, bedenim ve omurgam çok sarsılmış. Belki de yürüyebilirdim, daha dikkatli taşınıyordum, vurulduğumu anlasalardı. Çok ilginç hiç kan yoktu, bir damla bile." (Gazi A, 42)

"Gazi olduğum anı hatırlıyorum. Mayın sinir uçlarını yaktığı için o an acı hissetmiyorsunuz olayın sıcaklığıyla." (Gazi Y, 38)

3.Ârafta Kalmışlık Duygusu (Gaziliğin Anlamı):

Terör nedeniyle ve görevini yaparken gazi olan katılımcılarda görüşmeler sonucunda şehit olamama ve bundan kaynaklanan bir arada kalmışlık duygusu olduğu görülmüştür. Özellikle bedensel yönden eksik bir şekilde hayatlarına devam eden gazilerde bu eksikliğin sağlam bir şekilde anlamlandırılması ve manevi anlamda önemli bir zemine

oturtulması ihtiyacının olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca aynı birlikteki arkadaşlarının şehit olması veya kendisinin birliğin komutanı olmasından kaynaklanan suçluluk ve sorumluluk duygusunun da "arafta kalmışlık" düşüncesini desteklediği görülmüştür. "Kurtarabilir miydim? Daha fazlasını yapabilir miydim? Yanlış bir emir mi verdim? Askerlerim bana emanetti, emanete sahip çıkamadım" tarzı düşünceler de suçluluk duygusunun dışavurumu olarak değerlendirilmiştir. Suçluluk duygusu bu temada alt kategori olarak ortaya çıkmıştır. Bu duyguya ilişkin temayı destekleyen söylemlere aşağıda yer verilmiştir:

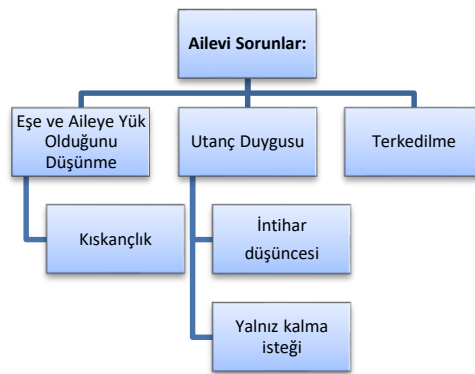
"Bir çatışma oluyor, şehit ve yaralı haberi TV'lerde veriliyor. Gazi olan kişiden sadece yaralı olarak bahsediliyor ve konu kapanıyor. Şehitlik en yüce makam, keşke bizler de şehit olabilseydik. Biz neyiz? Ârafta mı kaldık şimdi? Bizim Allah katındaki derecemiz ne?" (Gazi İ, 38)

"Özellikle çözüm sürecinde gazilerden bazıları ilaç kullanmaya başladı. Terör nedeniyle vatanımızı korumak için gazi olduk. Kendi durumumuzu Diyanet'te çalışan bazı hocalara sorduğumuzda o dönemde bize net cevaplar veremeyenler oldu. Gaziliğin din ve maneviyattaki yeri nedir söyler misiniz?" (Gazi T, 44)

"Yanımızda arkadaşlarımız şehit oldu, biz olamadık. Bacaklarım gitti ama şehit olamadım. Onları da kurtaramadım. Ben neden onlar gibi şehit olamadım sorusunu her gün kendime soruyorum?" (Gazi Ç, 45)

"Yanımızda askerlerimiz şehit oldu, bu suçluluğu ve sorumluluğu hala psikolojimizde taşıyoruz! İçimizde uhde kaldı niye şehit olmadık biz!?" (Gazi M, 42)

4. Ailevi Sorunlar:

Ailevi sorunlara ilişkin temanın alt kategorilerinin oldukça çeşitli olduğu söylenebilir. Bu kategoriler; eşe ve aileye yük olduğunu düşünme, yalnız kalmak isteme, eşe yönelik kıskançlık, terk edilme duygusu ve çocuklarından utanmadır. Özellikle utanç duygusu çocuklar söz konusu olduğunda acı verici ve baş edilmesi zor bir duygu olarak ortaya çıkmıştır.

Çocuklarının sosyal baskıya maruz kalmalarını istemedikleri ve eksik beden algısı nedeniyle özel günlerinde yanlarında olmayı istememe de utanç kategorisine ait bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Gazilerden bu utanç ve baş edememe duygusu nedeniyle intihar düşüncesi içine girenler olduğu bilgisi alınmıştır. Ailevi sorunlar temasına ait katılımcıların bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

“Gazilerimizin yüzde doksanını yaralanmadan sonra eşi terk ediyor. Eşleri dış görünüşe bakıyor, gördüklerini sanıyor ama görmüyorlar halbuki.” (Gazi Y, 38)

«Eşime çok söyledim, beni bırak ben sana yük oluyorum dedim.» (Gazi K, 43)

«Şehit ve gazi çocukları eşit şartlarda yetişmiyorlar.» (Gazi Y, 38)

«Yaşadığımız suçluluk duygusu ve arafta kalmışlıkla hayatı kendimize de eşimize de zindan ediyoruz. Eşlerimizle iletişimimiz bozuluyor. Eşlerimiz bize tahammül ediyorlar. Tahammül edemeyenler de çekip gidiyor zaten. Eşlerimize sabrı öğretin lütfen.» (Gazi İ, 38)

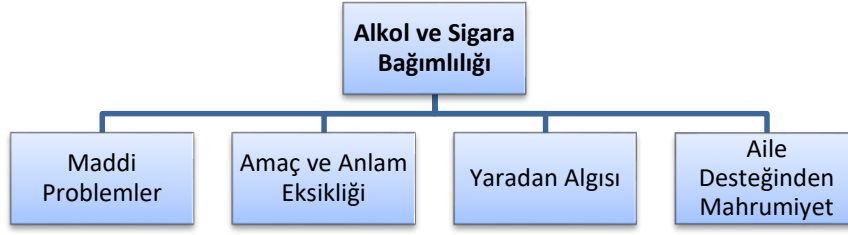
«Bir gazi arkadaşımız vardı, başının neredeyse yarısı yoktu, kulakları, gözleri parçalanmıştı, gazi olduğunda küçük bebeği vardı, onu hiç kucağına almak istemedi, sevmek istemedi, bebek benden korkar diye düşündü. İntihar etmek istiyordu.» (Gazi M, 41)

"Eşlerimizi yanımıza yakıştıramıyorlar, bu da psikolojik olarak bizi etkileyebiliyor. Gereksiz kıskançlıklar ortaya çıkıyor. Toplum, beden diliyle ve farklı imalarla bunu hissettiriyor." (Gazi T, 44)

“Ama işte ağladım, neye ağladım biliyor musun? İnan oturdum aileme ağladım, anneme babama bacılarıma ağladım. Annem babam hiç yardımcı olmadı, kardeşlerim de hiç ilgilenmedi. Düşenin dostu olmaz derler ya, anan dahi olsa baban dahi olsa terkettiler beni, elimden tutmadılar. Yarama merhem olmadılar tuz bastılar.” (Gazi F, 47)

5. Alkol ve Sigara Bağımlılığı:

Gazilerde yaşadıkları deneyimi anlamlandıramama, baş edememe ve yalnızlık duygusu nedeniyle sigara ve alkol kullanımının fazla olduğu görülmüştür. Özellikle eşleri tarafından terk edilen, anne-babalarından destek göremeyen gazilerin yalnızlık duygularını bu yolla giderdikleri ifade edilmiştir. Alkol bağımlılığı gazilerin hayatında maddi olarak sıkıntılara yol açtığı gibi, evli olan gazilerin de ilişkilerine olumsuz yönde etki edebilmektedir.

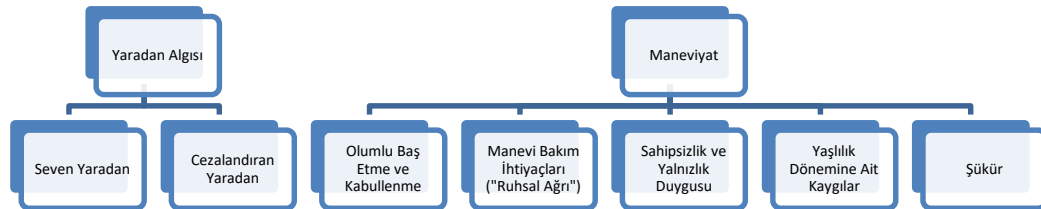
5.1. Amaç ve Anlam Eksikliği : “Yirmi yaşında yeni doğmuş bir bebektir gazi.” (Gazi İ, 41)

5.2. Maddi Problemler: “İlk gazi olduklarında ilaçlarla beyin kimyasallarını dengeliyorsunuz. İlaçlar bitince yeni doğmuş bir çocuk gibi oluyorlar. Maddi problemler bitince de bu yeni doğmuş çocuklar maddeye, alkole yöneliyorlar. Ve ardından kontrolsün seksüel davranışlar geliyor.” (Gazi İ, 41)

5.3. Yaradan Algısı: “Gazi oluyor bir asker, sakat kalıyor, sosyal destekten de mahrum ve Allah’ı suçluyor. Ardından alkole, uyuşturucuya yöneliyor.” (Gazi A, 43)

5.4. Aile Desteğinden Mahrumiyet: «Aile desteğinden yoksun olanlarımız bu süreci çok zor atlatıyor. Kendilerini yalnız hissediyorlar. Başa çıkmada zorlandıkları için kendilerini teskin etmek amacıyla sigaraya, alkole, uyuşturucuya sarılıyorlar.» (Gazi C, 40)

6. Yaradan Algısı ve Maneviyat:

Yaradan algısı ve maneviyat temasında da alt kategorilerin oldukça çeşitli olduğu söylenebilir. Yaradan algısını; seven yaradan algısı

ve cezalandırıcı yaradan algısı olarak iki kategoriye ayırmak mümkündür. Maneviyat temasında da; olumlu baş etme ve kabullenme, manevi bakım ihtiyaçları (ruhsal ağrı), sahipsizlik ve yalnızlık duygusu, empati yoksunluğu, yaşlılık dönemine ait kaygılar, şükür gibi kategorilerden bahsetmek mümkündür. Bu temalar ve kategoriler ekseninde gazilerin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

6.1.Yaradan Algısı

6.1.1. Seven Yaradan

“Bunu yaşıyorsam, kaldırabilecek güçteyim demektir. Sonraları anladım. Çünkü biliyorum ki Allah kuluna kaldıramayacağı bir sorumluluk yüklemes. Fakat herkes aynı güçte değil. Allah kimsenin kaldıramayacağı acıyı kimseye vermiyor. Benim sol gözüm görmüyor ama tek gözüm yetiyor. Allah kaldırabileceğini insana yüklüyor.” (Gazi Y, 38)

6.1.2. Cezalandıran Yaradan

“Kaybettiğimiz uzuvlarımız sırat köprüsünde bizi karşılayacaklar ve kolaylıkla geçeceğiz’ dedi ama; uzuvlarımız şimdi cennetteyse eğer, ömrümüzün geri kalan kısmında, bu dünyada o cennete layık olamazsak ne olacak?” (Gazi H, 35)

“Bizimle ilgili hiç çalışma yok. Gazilerin çok derin manevi bunalımları olabiliyor. Sakat kalıyor gazi, Allah’ı suçluyor bazen. Ardından da başka yollara gidiyor.” (Gazi İ, 44)

6.2. Maneviyat

6.2.1. Olumlu Baş Etme ve Kabullenme

“Maneviyatla aştık bu durumu, birbirimizin hep yanında olduk. Yüce Rabbim kaldıramayacağımız yükü yüklemes. Bizden daha kötü durumda olanlar var, onlara bakıp halime şükrediyorum.” (Gazi H, 35)

“Maneviyat olmadan bu zorlukları aşamazdık. İlk yıllar çok zordu, 3 yıl sürüyor bir gazinin bunu kabullenmesi ve hayata bağlanması. Dua ederek, Allah’tan yardım isteyerek sabrettik. Bizler de şimdi arkadaşlarımızı manevi yönden destekliyoruz şimdi. Onların gözü, kulağı oluyoruz. Bunların hepsi bizim için manevi bağ oluşturuyor. Birbirimizin manevi yol gösterenleri olduk biz.” (Gazi E, 45)

“Mücadelemizin içi boş gibi gösterilemez. Yarın huzuru mahşerde Rabbimize yüzümüz ak. Gönüllü gittik, gönüllü savaştık. Hiçbir zaman karşılığını beklemedik. Vefa ile Rabbimize borcumuzu ödedik.” (Gazi E, 45)

6.2.2. Manevi Bakım İhtiyaçları (“Ruhsal Ağrı”)

“Biz burada evimiz gibi rahat ediyoruz, burada mutluyuz. Burada ruhsal tedavimi olup gidiyorum. Sadece fiziksel ağrılarımız değil, ruhsal ağrılarımız da var bizim.” (Gazi E, 45)

“Gazilerin ilk geliştirdikleri tepki anti-sosyal kişilik bozukluğu. Ardından değerlerin kaybı, değerlerin reddi, değerlerin inkarı. Gazilerin topluma kazandırılmasının yollarından biri de maneviyattır. Buradan tutabiliriz onları. Bu değerleri, hayatın içindeki konumunu, nasıl yaşaması gerektiğini anlatmamız gerekiyor.” (Gazi İ, 41)

“Manevi anlamda da ihtiyaçlarımız var. Nasıl ibadet yapacağımızı bile bilmiyoruz. Devletimizin bize bu hastanede üçayaklı bir destek sunması lazım; 1. Tıbbi 2. Sosyal 3. Manevi.” (Gazi A, 42)

“Gözleri görmeyen L. İsminde bir gazimiz vardı. Diğer gazimiz de B. İdi. İkisi de görmüyordu, baş edemediler ve intihar ettiler.” (Gazi İ, 41)

“Gazilerimiz erkeklere has sorunlarını anlatmaya çekiniyorlar. Gazilerimizin çoğunda idrar kaçırma oluyor. Bundan dolayı namaza durmaya çekiniyorlar.” (Gazi Y, 38)

“Oturmayı öğreniyorum, sandalye kullanmayı öğreniyorum, sonra eve gönderiliyorum. Hayata hazırlanmıyoruz. Manevi olarak bizim hazırlanmamız lazım. Aylarca dışarı çıkmak istemedik.” (Gazi Ö, 45)

“Evlenmeyi hiç düşünmüyordum. İlk eşim beni terk etmişti. Fakat sizin evlilik konusunda Allah’tan ümit kesilmez, ‘Allah ol der hemen oluverir’ sözünüzden çok etkilendim. Manevi zehirlenme yaşıyorum şu an sanırım. (Gülüşmeler.)” (Gazi H, 38)

“Gazi olduktan hemen sonraki süreçte ağır bir travma yaşıyoruz. Yanımızda askerler şehit oluyor. O şehidin annesi için bu durum sadece “bir evlat acısıdır.” Asıl şehitlerin hatırası bizde saklıdır. Ne şekilde şehit oldu, organları zarar gördü mü; bunların hepsini ailesi bilmez ama biz biliriz.” (Gazi A, 42)

“Kuranı Kerim okuyorum, gözlerim görmediği için kabartmalı bir Kuran aldım. Birçok sureyi de ezberledim. Buradaki arkadaşlardan rica ediyorum, Kuran okumayı bilenler beni dinliyorlar, ezberlediğim sayfaları takip ediyorlar. Fakat kitabım eskidi, cildi dağıldı. Yenisini aldım fakat onu da diğer kadar iyi okuyamıyorum. Eski kitabımın ciltlenmesi mümkün mü? Ben o cildi dağılan Kuran’ı Kerim’ime çok alışmıştım, onu çok seviyordum kabartmaları eskide bile. (Gazi F, 47)

“Herkesin manevi gereksinimleri farklı bu ortamda. Mesela gözleri görmeyen Kuran okuyan arkadaşımız var. Biz dinliyoruz, ona destek olmaya çalışıyoruz ama tam yapamıyoruz, sizin gibi insanlar dinlese, onun iç dünyasına ışık tutsa çok iyi olacak. O dini sohbetleri çok seviyor. Bizlerin de manevi anlamda bize güç verecek, ihtiyaçlarımızı doğru ve sağlam kaynaklarla giderecek erkek bir görevliye ihtiyacımız var.” (Gazi K, 46)

“Gaziler yaşadıkları yerlerdeki manevi destek konusunda uzman kişilere emanet edilirlse çok iyi olur. Yoksa istismar edilirler. Doğru kişilerle, doğru ilişkiler kurarak maneviyatları beslenmeli. Bu manevi duygular beslenip canlı tutulmalı.” (Gazi İ, 41)

“Bizlerle böyle bir ortamda buluşmanız ve halimizi dinlemeniz en büyük manevi ihtiyaçlarımızdan biri. Çünkü konuşmak ve anlaşıldığımızı bilmek istiyoruz.” (Gazi H, 35)

6.2.3. Sahipsizlik ve Yalnızlık Duygusu

“Bizim gerçek manada sahibimiz yok. Bize öyle bir şey söyleyin ki derdimizi anlatabilelim, sahipsiz ve yalnız hissetmeyelim.” (Gazi İ, 43)

“Bizimle konuşurken, dinlerken kendimizi yenilenmiş hissedeceğimiz insanlara ihtiyacımız var. Bizim halimizden anlayacak insanlara ihtiyacımız var.” (Gazi H, 35)

“Gazi olduktan sonra her birimizin yeni bir sosyal kimliği oluyor; gazi, gazi yakını. Bu yeni sosyal kimlikle yeni bir çevre inşa etmemiz gerekiyor.” (Gazi İ, 41)

6.2.4. Yaşlılık Dönemine Ait Kaygılar

“Bizler şu anda kendi işimizi kendimiz görüyoruz. Evli olanlarımıza eşleri destek oluyor. Yaşlandığımız zaman halimiz ne olacak bizim? Gaziler yaşlanınca kim onlara bakacak. Eşleri kendilerinden önce vefat edebilir. Bekar olup şu an kendilerini idare edenler, elden ayaktan düşebilir. (Gazi E, 45)

6.2.5. Şükür

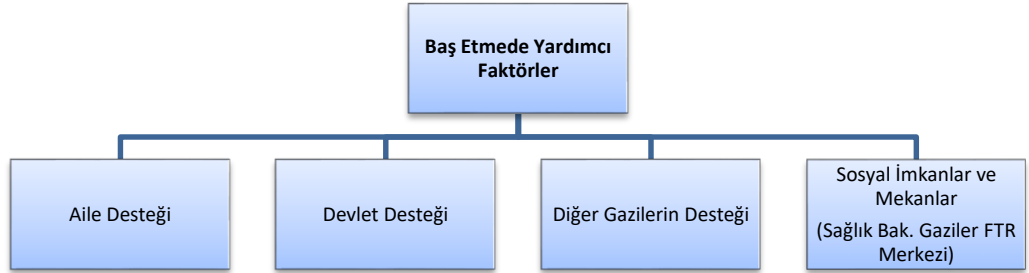
“Şükürler olsun ki iki senelik tedaviden sonra duymaya başladım, toparlandım, kendime geldim. Rabbim kolaylaştırdı, acı çektirmede, tedavimize devam ettik. Rabbim cümlemizi iki cihanda mesut etsin, bugünümüze şükürler olsun.” (Gazi F, 47)

“İlk yaralandığım dönemlerde hiç psikolojik bir travma yaşamadım, hırçınlaşmadım, öfkelenmedim. Aynanın karşısına

geçip iki ayağım gitmiş ama hayattayım, hala gülebiliyorum dedim. Bir trafik kazasında bunu yaşayanla bir gazinin yaşadığı aynı değil. Bu hastanede onlarla karşılaşıyoruz. Hayat onlara çok daha acımasız davranıyormuş anlattıklarına göre. Ben de düşünüyorum iki bacağımı kaybetmişim, ben niye daha iyi hissediyorum diyorum.”
(Gazi H, 35)

7. Baş etmede Yardımcı Faktörler:

Gazilerle yapılan ikili görüşmelerde bu durumla baş edebilmelerine olanak sağlayan unsurlar olduğu ortaya çıkmıştır. Baş etmede yardımcı faktörler olarak adlandırdığımız temanın alt kategorileri ise; aile, devlet desteği, diğer gazilerin desteği, sosyal imkanlar ve mekanlar olarak sınıflandırılmıştır.

7.1. Aile Desteği

“Çok derin sıkıntılarımız var. Eşim kötü olsaydı bu 25 yılım azap olurdu. Evlilik bir kumardır. Çok şükür ben eşimle her zorluğu aştım. Zaten eşim gibi on tane insan verseler yanıma ben uzaya bile çıkarım. Eşlerimiz vardı sadece, onlar olmasa hayat çok zordu.”
(Gazi A, 42)

“Eşlerimiz olmasa hayat çok zordu. Onunla hayata tutundum.” (Gazi Ö, 42)

“Hasta değilim ki ben, kendimi hasta gibi görmüyorum. Evimizi bir görseniz şen şakrak, evimde çok mutluyum, dışarı çıkmıyorum fazla, evde kendi kendime uğraşıyorum, eşimle zaman geçiriyorum. Allah razı olsun ki hanımım elimden tuttu. Şükürler olsun Rabbime ki 4 senelik evlilik, hayatımın en doğru yatırımım, hanıma böyle söyleyip gülüyorum bazen. Eşim en büyük destekçim oldu her zaman şükürler olsun Allah'ıma.” (Gazi F, 47) .

“Maneviyattan, anamdan babamdan, ailemden çok aldım güç, hala da alıyorum.” (Gazi H, 35)

7.2.Devlet Desteği

“Devletimiz, Türk Silahlı Kuvvetleri bizim her zaman yanımızda. Maddi anlamda hiç sıkıntımız yok. Biz gaziler olarak

diğer engellilere göre psikolojik olarak daha iyi olabiliyoruz. Gaziliğın getirdiği onur duygusu diğer duyguların önüne geçiyor.” (Gazi H, 35)

7.3.Diğer Gazilerin Desteği

“Yeni gelenlerle de tanışın, yeni gazi olanları görün. Yeni gelen gaziler akvaryumdaki balık gibiler. Sevmek istesen de sevdirmezler kendilerini, onların çok desteğe ihtiyacı var. Çünkü durumlarını kabullenmeleri uzun yıllar alabiliyor. Yeniler de pişecekler, öğrenecekler. Onların beklentileri çok fazla, umut etmek güzel ama durumunu kabullenmek te gerekiyor. Doktorların veremediği psikolojik desteği biz veriyoruz onlara. Biz birbirimizi tedavi ediyoruz. Bize böyle yol gösterenler de yoktu.” (Gazi A, 42)

“Yanımda arkadaşım şehit oldu o çatışmada. 24 yıldır bıkmadan, usanmadan onun kabrini ziyaret ediyorum ben. Bizim maneviyatımız bunlar. Birbirimizin gönül doktoru olduk.” (Gazi E, 45)

“Arkadaşlarımız tedaviye yeni geldikleri zaman, çayını içiyoruz, giydiriyoruz. Gözleri görmüyorsa gözleri oluyoruz. Bebeği olmuştu gözleri görmeyen bir gazinin, ‘bebeğim nasıl güzel mi?’ diye bize sormuştu, ona bebeğini anlatmıştık. Eşini hiç görmeden evlenenler var, eşini soruyor mesela.” (Gazi İ, 45)

“Abilerimiz de buradaki bizim en büyük desteğimiz. Bir merdiven çıkarken bize uzattıkları el bizim maneviyatımız oluyor, bize güç veriyor. İlgi, alaka, empati en büyük destek bu süreçte.” (Gazi H, 35)

“Bizimle empati kuracak insanlara ihtiyacımız var, bir gazinin halinden en iyi bir gazi anlıyor. Komutanlarımız bile bazen bizi anlayamıyorlar. Mesela gözleri görmeyen gazilerimiz var, Kıbrıs'a gitmek istiyorlar, yetkili makamlara söyleyince "gözleri görmüyor ki zaten, Kıbrıs'a gidince neyi görecek, ne yapacak" diyorlar. Ama benim bir devrem var, gözleri görmüyor, dünyayı geziyor ve bundan büyük bir keyif alıyor, biz onu görmüyor sanıyoruz ama o başka şekilde görüyor, hissediyor demek ki.” (Gazi Y, 38)

7.4. Sosyal İmkanlar ve Mekanlar (Sağlık Bakanlığı Gaziler FTR Merkezi)

“Ben geçerken hastanemize hep uğrarım, gezerim. Burası benim rahatlama yerim. Buraya gelenler içinde öyle gaziler var ki, kendilerini hala toparlayamamışlar. Ama Y. Abiyi görünce moral bulan, kendinden utanıp ta kendini toparlayan, onun sağlamlığından güç alan çok gazimiz var. Onlardan birisi de benim

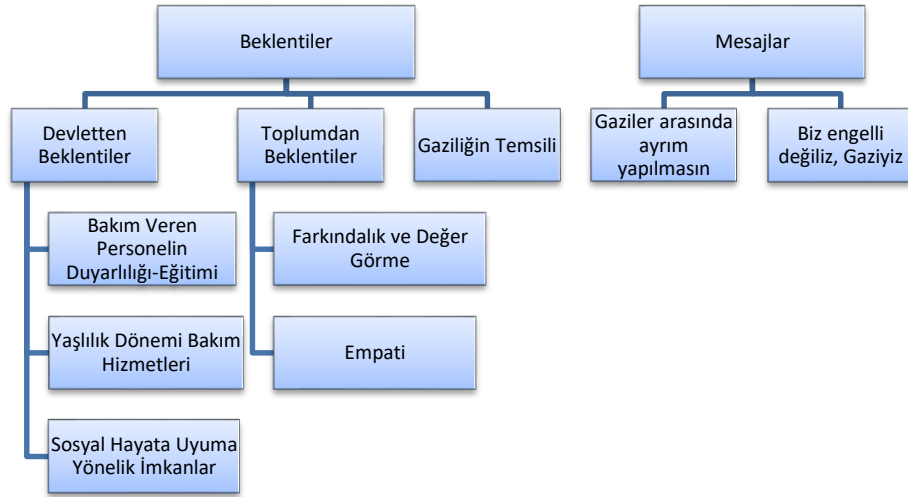

mesela. Ben dedim ki Y. abiyi görünce; bana ne olmuş ki, benim bir şeyim yok ki. Bu adamlar hala ayaktaysa, bununla dimdik durabiliyorsa benim de yapmam lazım dedim.” (Gazi H, 35)

“Neyse ki bu hastane var, burası bizim buluşma yerimiz. Burada ki gaziler birbirleriyle akraba olmuşlar artık. Benim iki bacağım da protez ama olsun, biraz sonra gözleri görmeyen arkadaşımın koluna girip onun protez olan gözünü temizletmeye götüreceğim.” (Gazi K, 46)

“2 sene GATA'ya tedaviye geldim, çocuk küçüktü, eşim gelemedi, parayla adam tuttum, refakatçi oldu bana. Jandarmanın ve askerinin de çok faydası oldu. Ben gelemiyordum, gidemiyordum, onlar hep ilgilendiler. Hanıma telefon numarası verdiler, her zaman arayabilirsiniz dediler.” (Gazi F, 47)

8. Beklentiler ve Mesajlar:

Gazilerin devletten ve toplumdan ve hatta tüm gazilerden bir takım beklentileri ve iletmek istedikleri mesajları bulunmaktadır. Bu başlık altında; gaziliğin temsili, devletten beklentiler, toplumdan beklentiler ve empati kategorilerinden bahsetmek mümkündür.

8.1. Beklentiler

8.1.1. Devletten Beklentiler

Bakım Veren Personelin Duyarlılığı ve Eğitimi: “Hastanedeki çalışanlara da yaptıkları işin maneviyatını anlatacak değerler eğitimi seminerleri verilmeli.” (Gazi A, 42)

Yaşlılık Dönemi Bakım Hizmetleri: “Devletimizin ileriye düşünerek çok acil gazilerimizin yaşlılık döneminde kalabilecekleri, yüksek sayıda kişiyi bünyesinde barındırabilecek huzurevleri, bakımevleri yapması lazım. Biz yaşlandığımız zaman da gaziler olarak birbirimizden

ayrılmak istemiyoruz. Burası gibi merkezlerin sayısının artması lazım. Her bölgede bir tane olsa ben memleketimden buraya gelmek zorunda kalmazdım. Bizler dört duvarın içine sıkışıp kalmak istemiyoruz.” (Gazi E, 45)

Sosyal Hayata Uyuma Yönelik İmkanlar

“Ülkede engelli olmadığımızı hissettiğimiz tek yer burası. Bizler şu anda halimize şükrediyoruz ama sosyal yaşam anlamında eksik kalıyoruz. Hayatlarımız yatak ve sandalyeden ibaret. Kendimizi en özgür hissettiğimiz yer ise havuz veya deniz. Bizim bütün kaslarımızın çalışması için, yatak yarası olmaması için yüzmemiz gerekiyor. Devletimiz bizlere deniz kenarlarında tesisler yapabilir. Bir tane gaziler için tesis var Ayvalık'ta, kapasitesi 40 kişilik sadece. Hangimize sıra gelebilir ki 40 kişilik bir tesisten?” (Gazi E, 45)

“Ben gazi olduktan sonra yeni doğmuş bir çocuk gibiydim, emekleyerek düşe kalka yürümeye çalışıyordum. Sen yapamazsın dediler. Bana bir cesaret, motivasyon verseler askerim ben, yapardım. Güç verecek, halden anlayacak, motive edecek insanlara ihtiyacımız var. Ziyaretimize gelirken terlik, çorap getirenleri gördük. Bunlar hep empati yoksunluğundan. Doktorlarımızın bizi cesaretlendirmelerine, inancımızı pekiştirmelerine çok ihtiyacımız var.” (Gazi Y, 38)

8.1.2.Toplumdan Beklentiler

Farkındalık ve Değer Görme: “Türk toplumunda gazi; belediye otobüsüne bedava binen kişidir. Gaziliğin anlamı ve algısı bu kadardır toplumda. Topluma bunu anlatmamız lazım.” (Gazi İ, 41)

“Bizimle ilgilenen sadece askerler. Artık onlar da gelmiyorlar. Hatırlanmak bile yetiyor fakat samimi olacak.” (Gazi Ö, 44)

“Gazi gazi diye bir obje yaratıldı, bayramdan bayrama arandı soruldu, 365 gün unutuldu.” (Gazi İ, 41)

“Bizim gazi çocukları biraz eziliyorlar ama ne yapalım. Bu ülkenin sigortası şehit ve gazi çocuklarıdır, bunlara sahip çıkılması lazım, devletin hepsine sahip çıkması lazım. Bir şehit ve gazi çocuğu asla vatanına ihanet etmez. Babası hayatını vermiş, babası bedenini vermiş bir çocuk vatanına sırt çevirmez. Bu çocukların kollanması lazım, bunlar çok büyük paralar almıyorlar, bu çocuklara ne yapılırsa az.” (Gazi Y, 38)

Empati: “Bir hastaneye gittiğimizde oradaki memurlar normal vatandaşa davrandıkları gibi davranmıyorlar. Devletimizin sırtında yük gibi görüyorlar, benim için mi gazi oldun? diyorlar. Oyuyorlar, oynatıyorlar, işimizi yapmamak için ellerinden geleni yapıyorlar. İnsanlar mı değişiyor, devir mi değişiyor, anlamıyorum gerçekten.”(Gazi F, 47)

“Devletimiz her konuda destek oldu evet ama toplum yeteri kadar bilinçli değil. Hala sokaklarımız tekerlekli sandalye için uygun değil. Toplumun bilinçlenmesi lazım. Gaziye ve engelliye saygı yok. Ülke genelinde bir değerler eğitimi seferberliği yapmalıyız ve bir yıla bu ismi vermeliyiz. ” (Gazi A, 42)

8.1.3. Gaziliğin Temsili

“Biz istiyoruz ki gaziliğin içi dolsun, değer verilsin. Bu topraklar Allah adına kazanılmış topraklar, Allah koruyor bu toprakları. Biz de bu topraklara layık olalım, gaziliğin haysiyetine ve şerefine layık olalım çünkü gaziliğin temsili de çok önemli.” (Gazi A, 42)

“Gaziliğin ne anlama geldiğini sadece topluma değil gaziye de anlatmamız lazım. Gazilik onuruna uygun yaşaması lazım. Mahallede kötü lakaplarla anılmaması lazım.” (Gazi İ, 41)

8.2. Mesajlar

8.2.1. Gaziler Arasında Ayrım Yapılmasın: “Çok rahatsız olduğum konulardan biri bu süreçte gazileri de kendi aralarında gruplara ayırmaları, parçalamaları. Bir kuruma gidiyorsun, sen ne gazisisin diye soruyorlar. Ama ben yine de yaptığıma bakarım Allah katında, ben vatanım için gazi olmuşum, benim rütbem gazi, benim gaziliğim Allah'la benim aramda, niyetimi de sadece Allah biliyor.” (Gazi H, 35)

“Devletimiz bizi son yapılan değişikliklerle engellilerle aynı statüye aldı. Bizi Aile Bakanlığına bağladı. Evet sosyal anlamda haklarımız genişledi ama binlerce engelli ile aynı sınıfa dahil edildik. Ben gaziyim, ben askerim, ben vatanım için bedel ödemişim, ben sıradan bir engelli değilim. Askeri kimliğimizin elimizden alınmasını istemiyoruz. Gazi demek asker demektir, bu şekilde sivilleşmiş oluyoruz. Biz gazi asker olmaktan gurur duyuyoruz. Gazilerin kendilerine has bir tanımı ve statüsü olmalı. Yurt dışında bunun örnekleri var. Bizim dinimiz de kültürümüz de bu değeri gazilerimize vermeye çok müsait.” (Gazi Ö, 44)

“Gazi objesi ve bunun üzerine kurulmuş bir sanayi var. Bu yapıyı sağlıklı kurmayınca etrafına kötü hücreler kümeleniyor. Ve gazilerimiz kullanılıp kötü yollara düşüyorlar. Bu sanayi; alkol,

madde, fuhuş, ortopedik ve medikal malzeme sanayi. Bunlar hep gazilerimizden besleniyorlar.” (Gazi İ, 41)

8.2.2. Biz Engelli Değiliz Gaziyiz: “Ben ülkem için kolumu bacağı bıraktım. Parada pulda Gözümüz yok. Bizi anlamaya çalışsınlar yeter. İlgi, alaka, samimiyet istiyoruz. Bizi rencide etmesinler. Bizim için sadaka kutuları koymasınlar dükkanlara. Devletimiz maddi anlamda destek oluyor zaten. Tek isteğimiz aktif olmak, hayata katılmak. Bana 10 yıl önce bir kurum 3500 tl maaş verdi, gazi olarak gel işe alalım dedi, işe gelip gitmene gerek yok dedi, ben istemedim. Biz böyle ortamlarda, bizi anlayabilen insanlarla huzur buluyoruz. İnsanlar sayenizde empati kurmayı öğreniyorlar.” (Gazi Y, 38)

B. Gazi Eşlerinin Manevi Bakım İhtiyaçlarına Yönelik Tematik Çıkarımlar

Gazi eşleriyle yapılan ikili görüşmelerde bazılarının eşleri gazi olmadan önce, bazılarının da gazi olduktan sonra evlendikleri görülmüştür. Evli olmaktan kaynaklanan ve “hayat arkadaşlığının getirdiği sorumluluk” alt kategori olarak değerlendirilmiştir. Yine gazilerde de karşılaştığımız ve yukarıda ifade etmeye çalıştığımız “ârafta kalmışlık ve uyum sağlama” teması, gazi eşlerinde de ortaya çıkan bulgulardan biridir. Gazilerde elde edilen bulgulardan biri olan “beden imajı” temasının, gazi eşleri tarafından “özgüven eksikliği olarak” değerlendirilmesi de bulguların çapraz doğrulamasını yapmak açısından oldukça kıymetlidir. Aynı şekilde “toplumsal baskı” teması da, gazi eşlerinde ana tema olarak ortaya çıkarırken, gazilerde alt kategorilerden biri olarak yer almıştır. Gazi eşleriyle yapılan ikili görüşmelerden ortaya çıkan temalar şu şekildedir:

1. Hayat Arkadaşlığının Getirdiği Sorumluluk: Bu temada eşlerin, gazilerin bedensel ve psikolojik sorunlarıyla alakalı düşünceleri ve bunların getirdiği sorumluluklar ön plana çıkmaktadır.

“Evlendikten sonra 6 ay geçmişti. Eşim aniden bayıldı. Çünkü gazi olurken boyun ve omuz parçalanmış, şah damarı hasar görmüştü. Zaman zaman beyin fonksiyonları durabiliyordu ve bayılıyordu. Bir gece yine bayıldı, hiç korkmadım o an. Rabbime sığındım, onu omzuma yasladım. Bir süre sonra kendine geldi. O an bana ne kadar ihtiyacı olduğunu gördüm. Eşim benim ilk çocuğum... Öyle şefkatle bakarım ki ona. Kendini şehit ailelerine ve gazilere adadı. Onları hastaneye götürür getirir.” (Gazi Eşi C, 37)

2. Ârafta Kalmışlık ve Hayata Uyum Sağlama: Bu temada eşlerin gazi olma sürecindeki uyum sorunlarından bahsedilmiştir. Adını hem eşlerin hem de gazilerin birbirlerinden habersiz olarak koydukları bu kavram üzerinde düşünülmesi ve çözüm sunulması gereken ana temalardan biri ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda gazi eşlerinin bazı düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Eşlerimiz ne yaşıyorlar ne ölüyorlar. Adeta ârafta kalıyorlar. Ölümün kıyısından döndükleri için hayata adapte olmakta zorlanıyorlar. Ben neden şehit olamadım sorusunu her gün kendilerine soruyorlar. Evliliğimiz ve çocuklarımız etkileniyor.” (Gazi Eşi B, 40)

“Şehit olamadığı için kendini kötü görebiliyor eşim. Hak etmediğini düşünebiliyor. Elimden geldiği kadar ona destek olmaya çalışıyorum.” (Gazi Eşi Z, 37)

3. Özgüven Eksikliğinin Yansımaları: Bu temada; bedeninden utanma, beden algısı, sosyal hayattan soyutlanma gibi alt kategoriler göze çarpmaktadır. Gazi eşlerinin bazı düşünceleri ise aşağıdaki gibidir:

“Çocuklarımıza hem ana oluyoruz hem baba oluyoruz. Eşlerimizin hayatta olması hayatımızı çok ta kolaylaştırıyor. Her şeye yine kendimiz koşturuyoruz.” (Gazi Eşi S, 38)

“Eşlerimiz bizimle evlenmeden önce anne babaları tarafından özgüvensiz yetiştirilmişler. Gazi oldukları için, hiçbir şeyi tek başlarına beceremez diye düşünmüşler. «sen yapamazsın, sen başaramazsın» demişler. Bakkala bile yalnız gidememişler. Şimdi biz bu insanlarla aynı çatı altında bir hayatı paylaşıyoruz. Kaybolan özgüvenlerini yeniden kazanmalarına destek oluyoruz.” (Gazi Eşi D, 39)

“Eşlerimiz, bizi ve çocukları gereksiz yere baskı altına alabiliyor. Dışarı çıktığımızda çeşitli sorularla karşılaşabiliyoruz. Kendileri hayata küstüğünde bizim de öyle olmamızı istiyorlar. Dışarı çıkmadıkları zaman bizim de çıkmamızı istemiyorlar. Özellikle ilk yıllarda bu gerginlikler oldukça fazla olabiliyor.” (Gazi Eşi F, 43)

“Eşim sürekli bizlere yük olduğunu söyleyerek sitem ediyor. İsteddiği bir şey olmadığı zaman sitem ediyor. Bu tutumu beni hem üzüyor hem de strese sokuyor. O kadar zor ki.” (Gazi Eşi B, 40)

“Eşim kendinden utandığı için kızımızın mezuniyet törenine gitmedi.” (Gazi Eşi B, 40)

“Eşim kızımızın nikah törenine gitmedi. Ben tek başıma yanındaydım.” (Gazi Eşi D, 39)

“Bir erkek için bedeninde bir organın eksik olması o kadar önemli ki. Erkekler bunu gurur meselesi yapıyorlar. Kendilerine yediremiyorlar.” (Gazi Eşi N, 37)

5. Toplumsal Baskı: Gazi eşleriyle yapılan görüşmelerde, tıpkı gazilerde olduğu gibi toplumsal baskı ekseninde bir tema ortaya çıkmıştır. Bu temaya ait bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

“Eşlerimizin yattıkları yerden para aldıklarını düşünüyorlar. Bizim bedava yaşadığımızı söyleyip otobüslerden indiriyorlar.” (Gazi Eşi Z, 37)

“Eşlerimizin yanına bizi yakıştırmıyorlar. Bunu eşlerimiz hissedince çok inciniyorlar. Ben mesela eşimle gazi olduktan sonra evlendim. Gazi olduğunu bilerek kabul ettim. Bu şekilde evlenen çok kişi var. Biz eşlerimizle gurur duyuyoruz.” (Gazi Eşi C, 37)

“Eşlerimiz hayata dahil oldukları sürece çok daha iyiler. Toplumdan uzak kalmak onları derinden sarsıyor.” (Gazi Eşi S, 38)

SONUÇ

Gaziler ve yakınlarıyla yürütülen bu çalışma; gazilerin ve yakınlarının manevi bakım ihtiyaçlarının belirlenmesini amaçlamaktadır. Söz konusu manevi bakım ve buna yönelik ihtiyaç belirleme olduğu için; bu araştırma sadece yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruların cevaplandırıldığı değil, hem gazilerin hem de eşlerinin derinlemesine ve büyük bir içtenlikle dinlenerek kendilerini açtıkları bir çalışma olmuştur. Hiç şüphe yok ki bunda manevi bakım ihtiyaçlarını belirleme sürecinde güven inşasının sağlanmasının katkısı oldukça fazladır. Araştırma sürecinde gaziler ve eşleriyle güven inşasına yönelik bir etkinlikte bir araya gelinerek katılımlı gözlem yapma fırsatı elde edilmiş ve geri dönütler alınarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. İhtiyaçların Gözlem Yoluyla Belirlenmesi: Tekerlekli sandalye kullanan gazilerin uzun süre aynı pozisyonda oturmakta zorlandıkları, yorgun düştükleri ve sık sık hareket etmeye ihtiyaç duydukları görüldü. Manevi bir atmosferde gerçekleştirilen akşam yemeğinde, gazilerden

bazıları namaz kılmak istediklerini fakat tekerlekli sandalye ile uygun mekan olmadığı için abdest almakta zorlandıklarını ifade ettiler. Teyemmüm yapmaktan çekinen gazilere teyemmüm yapabilecekleri, kolay olanı seçmelerinin Yaradanımız tarafından kendilerine verilmiş bir izin olduğu bilgisi verildi.

2. Gönülden Bağ Kurulması: Samimi bir ortamda, gönüllü öğrencilerin de katılımıyla beklentisiz ve yine gönüllü olarak misafir edildiğini bilmenin gazilere ve ailelerine çok iyi geldiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Böyle bir ortamda kendilerinin bedensel şifa sürecine önemli katkıları olan doktorlarının da ailesiyle birlikte yanlarında olması güven inşası sürecini pekiştirmiştir. Doktorları da bu uygulamanın önemini, etkinliğin başından itibaren vurgulayarak baş etme ve şifa sürecine olan katkısını dile getirmişlerdir.

3. Gazilerin Eş ve Baba Rollerile Gözlemlenmesi: Evli olan gazilerin eş ve baba rolleriyle etkinlikte bulunmaları da gözlem yapabilmeye olanak sağlamıştır. Gazilerin eşlerinden evlenme hikayeleri dinlenmiş ve gazilerin ve kendilerinin baş etme süreçlerine dair ip uçları yakalanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın manevi bakım ihtiyaçlarını belirleme açısından sonuçlarına bakıldığında ise; gazilerde ve gazi eşlerinde bazı benzer temaların ortaya çıktığı görülmüştür. Örneğin gazilerde yer alan “ârafta kalmışlık” temasının gazi eşlerinde de bir yansıması bulgulanmıştır. Aynı şekilde “toplumsal baskı ve empati yoksunluğu” gibi temaların gazi eşlerinde de ortaya çıkması anlamlı olarak nitelendirilebilir. Gaziler açısından; ilk üç yıl gazi olmayı veya bedensel yönden engeli kabullenememe, olumlu dini baş etmenin zayıf olması, dışarıya çıkma isteğinin olmaması, cezalandırıcı bir Yaradan algısına sahip olma, yalnızlık duygusu, bağımlılık, intiharı düşünme gibi temalar manevi bakım ihtiyaçlarına dair bir bakış açısı sunmuştur. Literatüre bakıldığında, benzer şekilde zor hayat deneyimi yaşayanlarda anlamlandırılmama ve baş edememenin getirdiği bir takım kaygılar ve olumsuzluklar olduğu görülecektir (Özdoğan, 2010b; Herman, 2017). Aynı şekilde bazı ağır yaşam deneyimlerini fırsata çevirmenin de mümkün olduğu yine yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur ki buna çalışmanın travma sonrası büyüme bölümünde kısaca değinilmiştir (Özdoğan, 2010b; Özdoğan, 2006).

Dolayısıyla gazilerin, gazi oldukları andan itibaren, üç yıl geçmesini beklemeden uzman kişiler tarafından sunulacak manevi bakım uygulamasına ihtiyaç duydukları ortadadır ve bu bizzat gaziler tarafından ifade edilmiştir. Fiziksel rehabilitasyon gaziler için tek başına eksik kalmakta, bu süreci manevi bakım uygulaması ile tamamlamak gerekmektedir. Bu çalışmada belirlenen manevi ihtiyaçlar, Özdoğan tarafından geliştirilen "DOMAB; Değer Odaklı Manevi Bakım ve

Güçlenme Programı'nın (Özdoğan, 2019) uygulanması ile karşılanabilir, gazilerimizin ve yakınlarının baş etme becerileri bu yolla güçlendirilebilir.

Gazilerin beden algılarına yönelik tutumlarını mümkün olduğu kadar iyi yönde geliştirmek için; engelin bir an önce protez, sandalye vs. gibi araçlarla giderilmesi önemli görünmektedir. Aynı zamanda insanın sadece bedenden ibaret olmadığı, ruh ve beden birlikteliğinin insanı kıymetli kıldığı, güzelliğin ve estetiğin asıl kaynağının ruhtan geçtiği manevi bakım uygulamaları ile anlatılmalı ve tam bir manevi güçlenme ile hayatlarına devam etmeleri desteklenmelidir.

Bedensel engelliliğin bir sonucu olarak ortaya çıkan eş terki ise gaziler tarafından çok sık dile getirilen bir nokta olmuştur. Bu sebepten, gazi olma sürecinin ardından sadece gazi olan bireyle değil, eşiyle de ikili görüşmeler gerçekleştirilmeli, anlamlandırma ve baş etme süreçlerine katkı sunulmalıdır. Dolayısıyla gazilere yönelik manevi bakım uygulamaları sadece gazileri değil; eş, anne, çocuk gibi aile bireylerini de kapsamalıdır.

Gazi eşlerinin baş etme süreçlerinde en önemli faktörlerden biri de kendileri gibi olan gazi eşleriyle birlikte olmaktır. Gaziler tarafından *"birbirimizin gönül doktoru olduk"* şeklinde ifade bulan bu birliktelik, gazi eşleri açısından da aynı derece kıymetlidir. Nitekim şehir dışından tedavi için rehabilitasyon merkezine gelen gazi eşlerine, Ankara'da bulunan gazi eşleri hem gönüllerini hem de yuvalarını açmıştır. Bu yürekten gönüldaşlık ve derttaşlık; sevdiği kıyafetini arkadaşına giymesi için ödünç verme, rehabilitasyon merkezine gelirken her gün evde yiyecekler hazırlama ve orada misafir olarak gördükleri gazilere, eşlerine, çocuklarına ikram etme davranışlarıyla kendini açık bir şekilde göstermiştir. Kültürümüzde yer alan, aynı acıyı yaşamamanın bireyleri birbirine yaklaştırdığı ve daha kolay anlamalarını sağladığına dair veciz ifadeler de bu bulguyu doğrular niteliktedir.

Ayrıca; gazilerin birçoğu gazi olduktan sonra evlenmişlerdir. Eşleri tarafından gazi olmaları veya bedensel engelinin bulunması evliliğe engel olarak görülmemiştir. Gazilerin eşleri; beden güzelliğinin ötesinde ruhsal güzelliğe önem vermiş ve eşlerine uzun yıllar büyük bir şefkat ve özveriyle destek olmuşlardır. *"Yanımda eşim gibi on tane insan olsun ben uzaya bile çıkarım"* sözü, bir gazinin eşine duyduğu yüksek güvenin ve sevginin çok içten bir yansımasıdır. Her fırsatta dillerinden düşürmedikleri, hayır dualarıyla teşekkürlerini sundukları eşleri; gazilerimizi terk etmemişler, bir gazi ile de evlenilip mutlu olunabileceğine dair diğer gazi eşlerine de güzel bir rol model olmuşlardır.

Bağımlılığa yönelme; gazilerle yapılan ikili görüşmelerde ortaya çıkan önemli bulgulardan biridir. Maddi yönden iyi de kötü de olsalar bağımlılığa yönelme davranışının sonucu değişmemektedir. Dolayısıyla; sadece maddi yönden bir gaziyi desteklemek onu bir takım kötü alışkanlıklardan uzak tutmayabilmektedir. Burada da manevi bakım ve güçlenmenin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Gazilere sadece bu tür maddelerden değil, bunları kullananlardan ve teşvik edici ortamlardan da uzak durmaları gerektiği, geçici rahatlama ve haz duygusunun yıkıcı sonuçları hatırlatılmalı, manevi yönden güçlenmenin ve baş etmenin mutluluğuyla tanışmalarına olanak sağlanmalıdır. Bağımlılık gazilerin aile ilişkilerini olumsuz yönde etkilemekte ve yuvalarının dağılmasına sebep olabilmektedir. Ev içinde yaşanan çatışmalar, anlaşılmadığını düşünme, eşine layık olmadığı duygusu gibi sebepler de gazilerimizi bu tür maddelere doğru bir arayışa sürükleyebilmektedir. Gazi olduktan sonraki süreçte, manevi bakım uygulamaları aracılığıyla eşleriyle de görüşmeler yapılarak bu tür maddelerin kullanımının henüz yolun başındayken önüne geçilebilecektir.

Her ne kadar yapılan görüşmelerde gaziler tarafından bir takım olumsuzluklar dile getirilse de; gaziler büyük bir onur ve şerefle bu unvanı taşımaktadırlar ve sadece ilgi, alaka, samimiyet istemektedirler. Bu nedenle hiçbir şekilde gaziler arasında ayırım yapılmamalı, gerek sivil gerek kamusal alanda yüksek empati duygularıyla ilişkiler kurulmalı, sosyal hayata uyum becerileri gaziliğin hemen ardından sağlanmalı, tedavi süreçlerinde maddi kaygıları giderilmeli, eş ve çocukların toplumsal baskı ve mobbinge maruz kalmasının önüne geçilmelidir. Gaziliğin kendilerine bıraktığı haysiyet duygusu, gazilerimize göre bütün maddi olanakların ve rütbelerin üzerindedir. Öyle ki Aile Bakanlığı bünyesinde hizmet görmeleri bile gazilerimizin kendilerini bu rütbeden uzak görmelerine neden olmaktadır. Verilen haklar çoğalsa bile; herhangi bir engelli birey ile bir gazinin aynı çatı altında olması gazilerimizi rahatsız etmektedir.

Gazilerde yalnızlık duygusunun baskın olduğu, kendilerini en iyi hissettikleri yerin rehabilitasyon merkezi ve arkadaşlarının yanı olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Öncelikle ne olursa olsun insanın tek başına olabileceği ama asla yalnız olmadığı, Yaradanın her zaman ve her yerde insanın yanında olduğu bilgisi gazilere verilmelidir. Daha sonra ise; bu tür rehabilitasyon merkezlerinin sayısının çoğaltılması, böylece gazilerin yaşlılık dönemi bakımlarıyla ilgili kaygılarının giderilmesi bu kahraman bireyleri bedensel ve ruhsal şifa açısından destekleyecektir. En azından her bölgede bir tane rehabilitasyon merkezinin olması ve burada manevi bakım uzmanları aracılığıyla şifaya katkı sunulması oldukça önemli görülmektedir. Bu tür merkezlerde çalışan ve bakım veren personelin de

tükenmişlik yaşayabileceği göz önünde bulundurularak bir takım eğitimlerden geçirilmesi gerekmektedir.

Son olarak vurgulamak gerekirse; gerek gazilerimize gerek eşlerine manevi güçlenme ve bakım desteği sunacak personelin; Din Psikolojisi Anabilim Dalında en az yüksek lisans yapmış ve uzmanlaşmış kadrolardan oluşması sunulacak hizmetin verimliliği ve kalitesi açısından oldukça önem arz etmektedir. İhtiyaç belirleme odaklı bu çalışmanın; baş etme süreçlerine aktif katkı sunulması, bu katkının bilimsel yöntemlerle değerlendirilmesi ve bundan sonraki araştırmalara ışık tutması açısından manevi bakım uygulamaları ile sürdürülmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Baldacchino D (2006). Nursing competencies for spiritual care. *J Clin Nurs.* 15 (7): 885-896.

Baranyai, Z , Naar, Z , Farkas, M . (2011). Role of Trust in Building Social Capital and Rural Development. *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies* , 3 (2) , 519-529 .

Calhoun, L.G., & Tedeschi, R.G. (1998). Beyond recovery from trauma: Implications for clinical practice and research. *Journal of Social Issues*, 54(2), 357-371.

Cash, T. F. (2004). Body image: past, present and future. *Body Image*, 1, 1-5.

Chang, S , Yu, C , Chen, M . (2018). Building a cohesive partnership: Perspectives of staff caregivers on improving self-care independence among older adults living in long-term care facilities. *Journal of Aging and Long-Term Care* , 1 (3) , 101-107.

Coyle, J. (2002). Spirituality and health: towards a framework for exploring the relationship between sprituality and health, *Journal of Advanced Nursing*,37 (6):589-597.

Creswell, J.W. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri (Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni)*, çeviri editörleri: M. Bütün ve S.B. Demir, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Daştan N. B, Buzlu S. (2010). Meme kanseri hastalarında maneviyatın etkileri ve manevi bakım. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, Cilt:3,Sayı:1.2010 73-79

Eker, A.T. (2012). Temel Sağlık Hizmetlerinde Ruhsal Travmaya Yaklaşım, Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği.

Ergül, Ş., Bayık, A. (2004). Hemşirelik ve manevi bakım. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 8 (1):37-45.

Frager, R. (2009). Manevi Rehberlik ve Benötesi Psikolojisi Üzerine Paylaşımlar (Çev. Çolakoğlu, Ö.) İstanbul: Kaknüs)

Gardner, R. M. (1996). Methodological issues in assessment of the perceptual component of body image disturbance. British Journal of Psychology, s.327-337.

Hall, J. (2006). Spirituality at the Beginning of Life. Journal of Clinical Nursing 15, 804-810.

Herman, J. (2017). Travma ve İyileşme, Çev: Tamer Tosun, (5.Baskı). İstanbul: Literatür.

İleri Evre Kanserde Bakım, (2009). (Ş. Kömürcü, Çeviri Ed.). Ankara: Türkiye Klinikleri.

İslam Ansiklopedisi. (1996). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Linley, P.A., Joseph, S. (2004). Positive change following trauma and adversity: A review. Journal of Traumatic Stress, 17(1), 11-21.

Mayers, C., Leavey, G., Vallianatou, C., ve Baker, C. (2007). How clients with religious or spiritual beliefs experience psychological help-seeking and therapy: A qualitative study. Clinical Psychology and Psychotherapy, 14(4), 317-327.

Mutlu, S. (2006). Kalıcı abdominalstomalı hastalarda beden imajı değişiminin yaşam kalitesine etkisi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Neagu, A., & Rainer, F.I. (2015). BODY IMAGE: A THEORETICAL FRAMEWORK.

Oldnall, A. (1996). A critical analysis of nursing: meeting the spiritual needs of patients. Journal of Advanced Nursing 23, 138-144.

Öz, F. (2004). İnsan, Spiritüel gereksinimler ve hemşirelik. MN Klinik Bilimler & Doktor, 10(1), 350-355.

Özdoğan, Ö. (2006). Pastoral Psikoloji, AÜİFD 47, sayı 2, 127-141.

Özdoğan, Ö. (2010a). Aşkın Yanımız Maneviyat, (2. Baskı). Ankara: Özdenöze.

Özdoğan, Ö. (2010b). İsimsiz Hayatlar, (4.Baskı). Ankara: Özdenöze

Özdoğan, Ö. (2012). "Palyatif Bakımda Manevi Yaklaşım". I. Ulusal Din Psikolojisi ve Manevi Bakım Çalıştayı Tebliğ Kitabı, s.42-49, Ankara.

Özdoğan, Ö. (2019). Değer Odaklı Manevi Güçlenme ve Bakım Programının Geliştirilmesi ve Uygulanması. Güngör, Ö. (Ed.), 5. *Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi* içinde (s. 907- 912). Üsküp: Uluslararası Balkan Üniversitesi.

Özsağır, Y. (2007). Ekonomide Güven Faktörü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*,6(20), 46-62.

Ross, L. (1995). The spiritual dimension: Its importance to patients' health, wellbeing and quality of life and its implications for nursing practice. *International Journal of Nursing Studies*, 32, 457-468.

Smith, J. A. ve Osborn, M. (2003). Interpretative phenomenological analysis. J. A. Smith (Ed), *Qualitative psychology. A practical guide to research methods*(ss. 51-80). London: Sage Publications.

Smith, J. A., Flowers, P. and Larkin, M., (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*, Sage.

Smith, J. A. (2011). Evaluating the contribution of interpretative phenomenological analysis. *Health Psychology Review*, 5(1), 9-27.

Shakespeare-Finch, Jane, Smith, S. Gow, K. Embelton, G.&Baird, L. (2003). The Prevalence of Post-Traumatic Growth in Emergency Ambulance Personnel. *Traumatology*, Vol. 9, No. 1, 58-68.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2709 Stat. (1982).

Worthington, E. L., & Aten, J. D. (2009). Psychotherapy with religious and spiritual clients: An introduction. *Journal of Clinical Psychology*, 65(2), 123-130.

19.11.2019 tarihinde <https://www.who.int/about/who-we-are/constitution> web sitesinden erişildi.

Yalom, D. I. (2008). Güneşe Bakmak Ölümle Yüzleşmek. Z.İ. Babayiğit (Çev.). İstanbul: Pegasus Yayınları

